

„Zobudte svet!“

Pri príležitosti 82. valného zhromaždenia Únie generálnych predstavených mužských reholí sa Svätý Otec František stretol s generálnymi predstavenými v Ríme 29. novembra 2013. Počas stretnutia Svätý Otec odpovedal na otázky predstavených. Ponúkame „zostrih“ odpovedí z rozhovoru, ktorý publikoval časopis *Civiltà Cattolica*.¹

Čo očakávate od zasväteného života? Čo od nás žiadate? Keby ste boli na našom mieste, ako by ste prijali výzvu ísť na periférie, do okrajových situácií? Ako žiť dnes evanjelium, teda evanjeliové proroctvo? Čo by ste cítili, že máte urobiť? Na ktoré veci dnes treba klásť dôraz? Aké sú priority?

Rehoľníci: hriešnici a proroci

„Cirkev bude rásť vďaka prítlačlivému rehoľnému životu. Cirkev musí byť prítlačlivá. Preto zobudte svet! Buďte svedkami toho, že možno pracovať, konať a žiť ináč! Ved' v tomto svete možno žiť aj odlišným spôsobom. Hovoríme o pohľade eschatologickom, o hodnotách Božieho kráľovstva, ktoré sú vtelené tu, na tejto zemi. Ide o to, že ak chceme nasledovať Pána, musíme zanechať všetko. Nehovorím, že všetko máme zanechať ‚radikálne‘, pretože evanjeliová radikálnosť nie je iba pre rehoľníkov a rehoľníčky, všetci majú radikálne nasledovať Pána. Avšak rehoľné osoby nasledujú Pána Ježiša osobitným spôsobom, spôsobom prorockým. Práve toto svedectvo od vás očakávam. Rehoľníci musia byť mužmi a ženami, ktorí dokážu zobudiť svet.“

Potom Svätý Otec dodal: „Musíte byť skutočne svedkami, ktorí konajú a správajú sa ináč. Nie vždy je všetko v živote jasné, presné, zreteľne načrtnuté. Život je zložitý, skladá sa z milosti a hriechu. Ak niekto nehreší, nie je človek. Všetci sa pomýlime a musíme si vedieť priznať svoju slabosť. Rehoľník, ktorý si prizná, že je slabý a hriešnik, nie je v rozpore so svedectvom, ktoré má vydávať; naopak, táto skutočnosť ho posilňuje a je na osov všetkých. Od vás teda očakávam osobitné svedectvo.“

Vyvarovať sa fundamentalizmu a osvetliť budúcnosť

„O jednej veci som veľmi presvedčený: veľké historické zmeny nastali vtedy, keď sa na realitu pozeralo nie z centra, ale z periférie. Je to otázka hermeneutiky: realitu možno pochopiť iba vtedy, ak sa na ňu pozerá z periférie, a nemožno ju pochopiť, ak je náš pohľad, ktorý je v centre, rovnako vzdialený od všetkého. Aby sme skutočne mohli pochopiť skutočnosť, musíme sa presunúť z centrálnej, pokojnej a nerušenej pozície a zamieriť k periférnej zóne. Byť na periférii pomáha lepšie vidieť a pochopiť, robiť správnu analýzu skutočnosti, vyhnúť sa centralizmu a ideologickým prístupom. Neoplatí sa byť v centre priestoru. Aby sme ju mohli pochopiť, musíme sa „premiestniť“, teda pozerat' sa na realitu z viacerých a rôznych uhlov pohľadu. Musíme si zvyknúť a premýšľať... Pre mňa je veľmi dôležité mať reálny kontakt s chudobnými. Toto je skutočne dôležité: treba poznať realitu cez skúsenosť, nachádzať si čas a ísť do periférií, aby sme skutočne poznali realitu a život ľudí. Ak k tomu nepríde, existuje riziko, že sa staneme abstraktnými ideológmi alebo fundamentalistami, čo vôbec nie je zdravé“.

Čo je teda prioritou zasväteného života?

¹ SPADARO A.: „Svegliate il mondo!“. *Colloquio di Papa Francesco con i Superiori Generali*. In: *Civiltà Cattolica* 1 (2014), s. 3 – 17.

Svätý Otec odpovedal:

„Prioritou je proroctvo Božieho kráľovstva, o ktorom nemožno vyjednávať. Dôraz treba klásť na ‚byť prorokmi‘, a nie že sa na nich budete iba hrať. Nie! Rehoľníci a rehoľníčky sú muži a ženy, ktorí osvecujú budúcnosť. Byť prorokmi často môže znamenať robiť hluk. Niekedy proroctvo síce vyvoláva hluk, rozruch, niekto by povedal aj ‚zmätok‘, ale v skutočnosti charizmom proroctva je byť kvasom: proroctvo ohlasuje ducha evanjelia.“

Ako teda byť prorokmi v živote vlastnej rehoľnej charizmy? Svätý Otec hovorí, že „treba posilniť to, čo je v zasvätenom živote inštitucionálne a nemýliť si inštitút s apoštolským dielom. Prvé zostane, druhé skončí. Inštitút zostane, dielo skončí. Inštitút je tvorivý, stále hľadá nové cesty. Aj periférie sa menia a možno z nich urobiť vždy nový zoznam“.

Charizma nie je fľašou destilovanej vody

Ďalšie otázky sa týkajú inkulturácie charizmy a formácie. Svätý Otec dodal:

„Sme povinní premyslieť, ako charizmu inkulturovať. Charizma je jedna, ale ako hovorieval svätý Ignác z Loyoly, treba ju žiť podľa miest, časov a ľudí. Charizma nie je fľašou destilovanej vody. Treba ju žiť s energiou a interpretovať ju aj v kultúrnom kontexte. Poviete, že sa možno pomýliť, urobiť nejaké chyby. Samozrejme, že ide o určité riziko. Vždy urobíme nejaké chyby, o tom netreba pochybovať. To nás však nemá zastaviť, pretože existuje riziko, že urobíme ešte väčšie chyby. Ak nemáme dostatok odvahy, potom vždy máme prosieť o odpustenie a hanbiť sa za apoštolské neúspechy.“

Čo sa týka formácie, Svätý Otec dodal: „Nemôžeme formovať človeka za rehoľníka a pritom nebrať do úvahy jeho život, skúsenosť, mentalitu a kultúrny kontext. Toto je cesta, po ktorej máme kráčať... Inkulturácia charizmy je nevyhnutná, a preto nemožno hovoriť, že prichádza k jej relativizácii. Musíme si totiž dávať pozor, aby sa charizma nestala strohou a uniformnou. Keď prispôbujeme naše kultúry charizme, zabíjame vlastne samotnú charizmu. Preto je dôležité, aby vo vedení rehoľných rádov a inštitútov boli ľudia z rôznych kultúr. Títo predstavujú rôzne formy tej istej charizmy.“

Formácia je umeleckým, nie policajným dielom

„Formácia kandidátov na zasvätený život je podstatnou záležitosťou. Existujú štyri nosné stĺpy formácie: duchovný, intelektuálny, komunitný a apoštolský. Štyri nosné stĺpy musia medzi sebou interaktívne pôsobiť od prvého dňa vstupu do noviciátu a nemajú existovať v štruktúrovanom poradí. Medzi sebou sa majú navzájom ovplyvňovať. Dnes nie je jednoduché čeliť problémom formácie: súčasná kultúra je bohatšia a konfliktnejšia než tá, v ktorej sme žili pred niekoľkými rokmi my v našej dobe. Naš život bol jednoduchší a usporiadanejší. Napríklad, nevyrieši sa problém, keď sa jednoducho zakáže robiť to či ono. Potrebný je dialóg. Niekedy sa napríklad stáva, že sa mladí vo formácii chcú vyhnúť problémom, preto zatnú zuby a snažia sa nerobiť viditeľné chyby, s úsmevom zachovávajú predpisy s túžbou, aby jedného dňa mohli počuť: ‚Dobre, formáciu si skončil.‘ Ide o pokrytectvo – toto je ovocie klerikalizmu, jedno z najhorších ziel. Zhrniem to do jednej rady, ktorú som dostal vo svojej mladosti: ‚Ak chceš ísť dopredu, myslí jasne a hovor nejasne.‘ Bola to otvorená výzva k pokrytectvu. Treba sa mu vyhýbať za každú cenu. Ide o nedostatočnú zrelosť a nesprávne chápanú kresťanskú slobodu... Dialóg vo formácii má byť seriózny, bez strachu, úprimný. Treba si uvedomiť, že jazyk dnešných mladých vo formácii je iný, ako bol v predchádzajúcich rokoch. Prechádzame epochálnymi zmenami. Formácia je umelecké, nie policajné dielo. Musíme formovať srdce. V opačnom prípade formujeme malé

monštrá. Tieto malé monštrá potom formujú Boží ľud. Keď si na to pomyslím, tak mi nabieha husia koža.“

Formácia má, nástojí Svätý Otec, sledovať nielen osobný rast, ale v konečnej perspektíve má byť zameraná na Boží ľud. Pri formácii rehoľných osôb treba myslieť na tých, ku ktorým budú poslaní. „Treba formovať osoby, ktoré budú svedkami zmŕtvychvstalého Ježiša. Formátor musí mať vždy na zreteli, že človek vo formácii sa jedného bude starať o Boží ľud. Treba stále rozmyšľať v rámci Božieho ľudu. Pomyslíme si na tých rehoľníkov, ktorí majú srdce kyslé ako ocot: títo nie sú pre Boží ľud. Teda nemáme formovať úradníkov, riadiacich pracovníkov, ale otcov, bratov, spolu kráčajúcich.“

Žiť bratskosť „pohladením konfliktov“

Ako udržať spolu záväzky poslania a komunitného života? Ako bojovať proti tendencii individualizmu? Ako pristupovať k bratom v ťažkostiach alebo k tým, ktorí žijú v neustálych konfliktoch alebo ich vytvárajú? Ako zoči-voči týmto ťažkým prípadom spojiť a dať spravodlivú a milosrdnú odpoveď?

„Bratskosť má úžasnú príťažlivú silu. Na druhej strane choroby bratskosti majú rozbíjajúcu, ničivú silu. To, čo najviac škodí zasvätenému životu, je pokušenie proti bratskosti. Sklon k individualizmu je v podstate spôsob, akým by sme sa chceli vyhnúť utrpeniam bratského života. Svätý Ján Berchmans hovorieval, že pre neho bolo najväčším pokáním žiť komunitným životom. Často je ťažké žiť bratsky, ale ak nežijeme bratsky, nie sme plodní. Každá práca, aj tá apoštolská, sa môže stať únikom pred bratským životom. Ak človek nedokáže žiť bratským životom, potom nemôže žiť ani rehoľným životom.“

„Napriek viacerým rozdielnostiam bratský život,“ dodal Svätý Otec, „je skúsenosťou lásky, ktorá má oveľa širší dosah než konflikty. Komunitné konflikty sú nevyhnutné: v určitom zmysle musia existovať, ak komunita žije skutočné vzťahy úprimne a čestne. Taký je život. Myslieť na komunitu bez spolubratov, ktorí žijú v ťažkostiach, nemá zmysel a nerobí to dobre. Ak členovia nejakej komunity netrpia konfliktami, tak tam niečo chýba. Realita hovorí, že vo všetkých rodinách a vo všetkých ľudských skupinách existujú konflikty. Konflikt treba prijať, nie ignorovať. Ak sa prehliada, vytvára tlak a potom vybuchne. Život bez konfliktov nie je život.“

Hodnota, ktorá je v hre, je vysoká. Základným princípom, pokračoval Svätý Otec, je „jednota, ktorá je nad konfliktom. Konflikt treba prijať a strpieť; vyriešiť ho a premeniť na ohnivku spájajúcu s novým procesom dozrievania“. V každom prípade konflikt treba sprevádzať. „Nikdy sa nemôžeme správať ako kňaz či levita z podobienstva o milosrdnom Samaritánovi, ktorí jednoducho prejdú okolo. Čo teda treba urobiť? Treba sa znovu vrátiť k nežnosti. Nežnosť totiž pomáha premáhať konflikty. Ak to nestačí, azda treba zmeniť komunitu. Je pravda, niekedy sme k sebe krutí, neľudskí. Podliehame spoločnému pokušeniu kritizovať pre vlastné uspokojenie alebo preto, že chceme dosiahnuť nejaké osobné výhody. Niekedy je kríza bratskosti dôsledkom osobnej krehkosti. V tomto prípade je nevyhnutná odborná pomoc, pomoc psychológa. Netreba mať z toho strach; netreba sa obávať, že upadneme do psychologizmu. Pred konfliktom nejakého brata nikdy, nikdy nekonať nadradene, ale treba zapojiť predovšetkým naše srdce.“

„Bratskosť je niečo veľmi delikátne. V hymne prvých vešpier na slávnosť svätého Jozefa v argentínskom breviári je prosba k tomuto svätcovi, aby ochraňoval Cirkev s ‚eucharistickou nežnosťou‘, so spolubratmi treba zaobchádzať s ‚eucharistickou nežnosťou‘. Treba konflikt

pohľadiť. Eucharistická nežnosť síce konflikt nezakryje, ale pomáha, aby sme k nemu pristupovali ľudsky.“

Vzájomné vzťahy medzi rehoľníkmi a miestnymi cirkvami

„Charizmy rôznych inštitútov treba rešpektovať a podporovať, pretože sú na osoh diecéze. Môžu však vzniknúť problémy medzi biskupom a rehoľnou komunitou. Poznám problémy z jednej i z druhej strany: viem, že biskupi nie vždy poznajú charizmy a diela rehoľníkov. My biskupi musíme pochopiť, že zasvätené osoby nie sú pomocným materiálom, ale nositeľmi chariziem, ktoré obohacujú diecézu. Je dôležité, aby rehoľné komunity boli začlenené do diecézy. Preto treba chrániť dialóg medzi biskupom a rehoľníkmi: ak sa charizmy nechápu, jednoducho sú potom pokladané len za užitočné nástroje.“

Hranice poslania: emarginácia, kultúra a výchova

Svätý Otec často používa pojmy „vyjst“, „ísť“, hovorí o „prvej línii“, o „hraniciach“. Dodáva, že určité zemepisné oblasti aj naďalej zostanú okrajové a treba byť disponibilný k mobilite. Ale sú aj symbolické okrajové oblasti, ktoré nie sú vopred stanovené a rovnako nie sú určené pre všetkých, ale „treba ich vyhľadávať na základe charizmy každého inštitútu. Teda všetko treba rozlíšiť podľa vlastnej charizmy. Samozrejme, že okrajové situácie zostávajú najvýznamnejšími prioritami a treba ich správne rozlíšiť. Prvým kritériom je poslať na tieto miesta tých najlepších ľudí, najviac obdarovaných. Ide o veľmi rizikové situácie, ktoré si vyžadujú odvahu a veľa modlitby. Preto je nevyhnuté, aby predstavený sprevádzal ľudí, ktorým je táto práca zverená“. Vždy existuje riziko podľahnutia počiatocnému nadšeniu, povedal Svätý Otec, a že sa do týchto okrajových oblastí a ťažkých situácií pošlú rehoľníci, ktorí síce majú dobrú vôľu, ale pre túto prácu nie sú vhodní. Preto bez primeraného rozlišovania a sprevádzania netreba robiť rozhodnutia, ktoré sa týkajú okrajových a ťažkých situácií.

Svätý Otec potom poukázal na ďalšie dve výzvy: na kultúru a na výchovu na školách a na univerzitách. Zasvätený život môže týmto oblastiam ponúknuť obrovskú službu. Podľa Svätého Otca existujú tri piliere výchovy: „Odovzdať vzdelanie, odovzdať spôsob, akým sa niečo robí alebo dosiahne, a odovzdať hodnoty. Ich prostredníctvom sa odovzdáva aj viera. Vychovávateľ musí byť na výške osôb, ktoré vychováva, musí si klásť otázku, ako ohlasovať Ježiš Krista generácii, ktorá sa mení.“ Na záver dodal: „Úloha vychovávať je dnes kľúčovým poslaním!“